

Reflektioner över gudsbegreppet

Gudsbegreppet som åsyftas när någon använder ordet "gud", kan variera kraftigt och ordet är en etikett vi använder för en mängd rad av varierande koncept. När vi läser eller hör ordet "gud", får vi automatisk fram i vårt inre vår representation av egenskaper som gudskonceptet innehåller, och om det inte är väldigt tydligt att det är motstridigt mot vårt egna koncept, utgår vi ifrån att användaren har fyllt konceptet med samma egenskaper som vi har. Det kan lätt leda till missförstånd och en haltande diskussion, där deltagarna pratar "förbi" varandra istället för med varandra.

Gud (stor bokstav bara för att det är första ordet i denna mening) är namnet på ett koncept som människor har använt under väldigt lång tid, först i formen av plural och sedan som singular. För olika grupper människor genom historien har etiketten för gudskonceptet haft fundamentala skillnader och olika egenskaper, något som ibland gör det svårt att förstå historiska civilisationers gudsåskådning – och den metafysik och epistemologi som följer av denna. Genom tusentals år av handel från väst till öst och nord till syd över hela kontinenten (inkluderat Afrikas delar norr om Sahara), utbyttes inte bara handelsvaror utan också tankar, idéer, koncept och världsåskådningar där gud(ar) konstituerade en betydande del av detta utbyte. För att påtala de fundamentala skillnader som kan finnas i ett gudsbegreppet, följer här en kortfattad och begränsad överblick av dess historia, med motivering att konkretisera och ge exempel på variationen.

Historien framifrån

Idag, och sedan mer än tusen år tillbaka, har västvärldens kultur varit dominerad av ett gudskoncept som är i kategorien "personlig gud". En extern gud som är separat från dig själv, fast ändå alltid med dig genom sin egenskap att vara allestädes närvarande. Den personliga guden är både en egen enhet med personliga egenskaper, men samtidigt inte en personlig enhet likt oss andra i vårt tidsrum. Den personliga guden har interaktioner med världen den skapat och styr, genom att manifesteras sig själv i olika former och kommunicera med människor i världen. Den personliga guden har en egen agens och egna intressen, även om dessa ibland sägs vara bortom vårt vetande och förstånd, men ibland proklamerats guds intressen som självklara. Agensen och guds intressen har för alla personliga gudar varierat över tid, i takt med att vår tolkning förändras. Gemensamt för en personlig gud är uppfattningen att individen kan ha en direkt (eller indirekt) relation med guden, på likhet med en person, men såklart har guden väldigt annorlunda förmågor än en vanlig person och relationen ter sig annorlunda.

-

Om vi går lite längre tillbaka i historien i vår del av världen, till grekisk (och senare romersk) mytologi, så är gudskonceptet lite annorlunda. Här finns flertalet gudar som är av den personliga kategorien i den aspekten av att de har agens och agerar efter intressen och känslor så som vanliga personer gör. Det finns dock en fundamental skillnad mot senare personliga gudar, i att gudarna vid den här tiden också hade en unik roll att fylla, en uppgift i vår värld. Demeter var t.ex skördegudinnan (Ceres i senare romersk mytologi, varifrån engelska ordet "cereal" stammar) och det var hennes uppgift att se över sädesslagens tillväxt och skörd. Så ser vi på denna gudinna från vårt nuvarande perspektiv, färgat av det personliga gudskonceptet jag först beskrev. Det är min uppfattning att det är mer korrekt att se det som att Demeter "var" själva processen den var en gud över, att fröet växte på åkern och senare kunde skördas. Demeter var "där", var fröet, var växten som från jorden sköt upp. Var processen i sig självt. Ett år med missväxt tolkades som att Demeter inte var nöjd med något, och med olika ritualer försökte de göra Demeter nöjd igen, så att nästa skörd blev bättre. De andra gudarna i grekisk mytologi kan ses på samma sätt. De var en representation i personlig form av en process som var närvarande i våra liv, men som vi inte förstod. Här kan rötter av "animism" tydas. Det verkar dock vara ett annat och mer närbesläktat gudsbegrepp som haft större påverkan för att skapa denna uppfattningen. En synkronisering av den grekiska tanken om personer som odelbara "individer" med gudskonceptet att gudar är manifestationer av processer eller fenomen vi observerar i vår värld, som kan ha haft inflytande från fjärran länder.

-

Öster om vad som idag är den arabiska världen, från Iran till Indien och vidare till Kina, sydostasien och senare Japan, framträdde en annan syn på vad "gud" innebar, radikalt annorlunda än de gudsbegrepp vi tidigare gått igenom. Med nuvarande Indien som mittpunkt, spreds en uppfattning om gudar som manifestationer av egenskaper, aspekter av vår mänskliga natur, naturliga processer och det dynamiska i vår värld. En viktig poäng: genom våra ögon när vi ser namnen på ett väldigt stort antal olika gudar, gör ofta en feltolkning att det är ett gudsbegrepp som är polyteistisk, dvs. att det finns många olika distinkta gudar, i motsats till en monoteistisk gudsuppfattning (den kristna, muslimska m.fl), men detta är en feltolkning av att försöka applicera vårt koncept på ett annat gudskoncept som växt fram från helt andra teologiska rötter.

-

De olika gudarna är inte egna på något annat sätt än att vi har en etikett, ett ord, för dem. De är alla manifestationer av det som kallas "Brahman", ett begrepp som omfattar allt, helheten. Universum som vi förstår det idag, och alla processer som hela tiden händer i världen är en del av Brahman. Konceptet är helheten av allt, och kan idag symboliskt liknas vid det bakomliggande kvantfält som fysiken stipulerar. Det är viktigt att förstå att begreppet dock inte enbart innehåller världen (universum) sett från ett yttre perspektiv, så som en fysiker skulle göra, utan innehåller också vår inre värld av upplevelser i vårt

psyke. Det är i den inre dimensionen som begreppet Brahman kommer mer till sin rätta natur beskrivet med ord. Österländsk spiritualitet vände sig tidigt inåt i sitt egna sinne, och utforskade dess dimension. Brahman kan sägas vara helheten du åter kommer till om du utforskar sinnets dimension djupt nog, och är den helhet dit alla återgår när de dör, och från vilken alla föds. I varje sinne finns djupt där inne en del (men också helheten) av Brahman, kallat ”Atman”. När Atman smälter samman med Brahman, när det egna sinnet som upplever sig som separat från helheten, åter förenas och blir till ett med Brahman, det är att uppnå ”Moksha” – frigörelsen från illusionen av att vara separerad från helheten. Brahman blev senare med kinesisk synkronisering till Dao (Tao).

-

Hur knyter det här tillbaka till det grekiska gudsbegreppet? Som tidigare nämnt, har handel bedrivits i tusentals år mellan nuvarande Grekland och nuvarande Indien, med en acceleration i utbyte mellan kulturerna efter Alexander den Stores osannolika upprättande av ett grekiskt-kulturellt imperium som sträckte sig hela vägen mellan dessa två fjärran platser, och både handelvaror och idéer/koncept kunde enklare och i snabbare takt utbytas. När koncept följer med handelsresande, gör de också en resa likt den person som bär det i sitt huvud. Koncepten påverkas av kulturer och omgivningar den resande far genom, och som oftast var det inte en handelsman som reste hela vägen från Indien till Grekland, utan oftast såldes handelsvaror mellan olika köpmän i olika regioner, som var och en förde varan i flera steg hela vägen från Indien till Grekland. På samma sätt som att handelsvaran bytte hand många gånger på den långa färden, bytte de koncept och bar de vidare. Till skillnad från en tygrulle, kan koncept förändras och förstås på olika sätt av varje sinne som bar och spred det vidare. Gudsbegreppet att guden är en manifestation av en process, är ett koncept som kan ha färdats denna väg. Åt andra hållet har den ”personliga aspekten” av en gud gjort avtryck i kulturer österut, och det förekommer därför kanske en högre grad av gudsbegrepp där manifestationens gudar nu är mer ”konkreta”.

-

Detta gudsbegrepp som är opersonligt och var och en av oss är en del av den helhet som är denna ”gud”, fördes vidare i de flesta kulturer efter att ha kommit i kontakt med det, i diverse skolor av dåvarande rådande religion eller i mindre grupper som ofta ansågs vara ”hädiska”, om rådande religion inte tillät andra gudsbegrepp. Helhetens gud levde vidare genom den västliga historien som koncept genom förgreningar som gnosticism, sufism, alkemi och otaligt många små och mindre kända ”avvikelser”.

-

Det österländska gudsbegreppet där ”gud” är ett namn för helheten av verklighetens process, har idag åter fått stor spridning. En anledning kan vara att modern fysik stämmer väl överens med en symbolisk tolkning av detta gudsbegrepp. Från ett sakligt perspektiv kan det tyckas självklart att vi och alla före oss, föds och dör som en del av denna helhet, och att vår nuvarande form bestående av energi, kommer

snart att transformeras till något annat i denna helhet.

-

När någon uttalar något om ”gud”, kan det därför vara fördelaktigt att be om en definition på den gud de talar om, så att vi pratar om samma sak.

-

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren PFJS med Poeter.se id #231720 innehar upphovsrätten